

Hvem skal styre landet de neste fire årene?

- En tidlig gjennomgang av Stortinget 2017-2021

Eirik Løkke, rådgiver i Civita

INNLEDNING¹

Dikotomien *folk versus elite* har de siste årene opplevd en renessanse i det offentlige ordskiftet. Problemstillinger knyttet til økonomisk stagnasjon og demografiske endringer preger politikken i mange land. En av årsakene til at motsetningen mellom "folk flest" og eliten har fått en dominerende plass i politikken, kan ses på som en reaksjon – eller snarere motreaksjon – på globaliseringen, der mange velgere uttrykker en frustrasjon over mangel på kontroll, og kulturell uro, særlig i møte med internasjonale institusjoner som EU. Ulike populistiske bevegelser i Europa og USA kan forstås som et ønske om mer kontroll gjennom større suverenitet for nasjonale parlamenter. Et sentralt kjennetegn på populismen er oppfatningen om at det finnes et skille mellom folk og elite, inkludert et skille mellom såkalte vanlige velgere og de folkevalgte, der sistnevnte ofte beskyldes for å være en snever kulturell og økonomisk elite som påstås å mangle en grunnleggende forståelse for vanlige folks hverdag.

Man trenger ikke dele populismens virkelighetsbeskrivelse for å anerkjenne at det har betydning for demokratiets legitimitet hvem som blir valgt til å styre landet. Alle mennesker formes av sine omgivelser. Folkevalgte er intet unntak. Av den grunn vil bakgrunnen til de ulike representantene med hensyn til geografi, alder, kjønn, utdanning og yrke påvirke holdningene til representantene på tvers av ulike partier.

Derfor er det interessant å undersøke hvordan disse kjennetegnene fordeler seg i det norske Stortinget: Hvordan er aldersfordelingen? Hvordan er kjønnsbalansen? Hvor mange representanter kommer fra privat sektor, og hvor mange kommer fra offentlig sektor? Hvor utdannet er stortingsrepresentantene sammenlignet med befolkningen for øvrig?

Civita ga ut et lignende [notat i forkant av valget i 2013](#), der bakgrunnen til representantene i de to foregående storting ble presentert.² Det gjør det mulig å se utviklingen over tid, for å observere tendenser. SSB har, tradisjonen tro, [publisert en lignende oversikt over kandidatene til stortingsvalget](#), men siden de aller færreste listekandidater vil bli valgt inn, forteller SSB-publikasjonen lite om hvilken bakgrunn de som faktisk blir stortingsrepresentanter, vil ha.³ I dette notatet har jeg derfor sett på de kandidatene som, ifølge gjennomsnittsmålingen for juni 2017, mest sannsynlig vil bli valgt inn på Stortinget fra oktober 2017.

Beregning av de 169 mandatene til Stortinget

Notatets datagrunnlag er hentet fra nettsiden Poll of polls og baserer seg altså på [gjennomsnittsmålingen for juni 2017](#).⁴ Partienes mandater beregnes ut fra 11 nasjonale målinger. Fordelingen av de siste distriktsmandatene og utjevningsmandatene kan ofte avgjøres av veldig få stemmer, noe som gjør at tallene bør leses med forsiktighet. En faktor som særlig påvirker mandatberegningen, er sperregrensen på fire prosent. Flere partier, deriblant SV, Venstre, KrF og MDG, befinner seg i gjennomsnittet for juni i nærheten av grensen, og det er små endringer som skal til for at partiene enten havner under eller over grensen. Den endelige oppslutningen vil påvirke hvilke kandidater som kommer inn på Stortinget. Men selv om ulike gjennomsnittsberegninger viser ulik mandatfordeling, er ikke disse veldig forskjellige fra det grunnlaget som er brukt i dette notatet. Meningsmålinger er ikke det samme som valg, og antagelig vil valgkampen påvirke partienes oppslutning. Det er derfor lite sannsynlig at denne beregningen treffer nøyaktig, men det er ikke usannsynlig at den treffer ganske bra.

Datagrunnlaget

Notatet tar utgangspunkt i variabler som alder, kjønn, utdanning og yrkesbakgrunn. Mens det ikke er særlig vanskelig å måle representantenes kjønn og alder, er det noen flere måter å måle utdanning på. I denne analysen har jeg bare valgt å skille mellom de som har høyere utdanning og de som ikke har høyere utdanning. Det vil si alle som har tatt studiepoeng (eller vekttall) inkluderes, uten at det er et krav om ferdig grad.

Siste kategori er yrkesbakgrunn. Denne kategorien er litt mer utfordrende å klassifisere. For det første må man velge hvilke og hvor mange ulike type yrker man skal klassifisere. Avhengig av hvor detaljert man ønsker å være, kan man dele inn i svært mange ulike yrkesgrupperinger. Men bruken av mange og detaljerte kategorier vil kunne overskygge mer overordnede og viktigere analyser, f.eks. skillet mellom privat og offentlig sektor. Avgrensningen mellom offentlig og privat er også vanskelig å foreta uten at man går glipp av et vesentlig poeng: Et betydelig (og økende) antall representanter har bakgrunn fra interesseorganisasjonene (sivilsamfunnet), inkludert partiene (og ungdomspartiene). Mange av disse organisasjonene er sterkt avhengig av offentlig finansiering, men er likevel ikke en del av offentlig sektor. Derfor er det relevant å legge til kategorien "interesseorganisasjoner" i tillegg til kategoriene "offentlig" og "privat" i klassifiseringen.⁵ En siste kategori er "annet", der de få, som av ulike grunner ikke passer inn i de tre andre kategoriene, plasseres.

Blant de nåværende stortingsrepresentantene som er renominert, er det tatt utgangspunkt i deres siste yrke før de ble stortingsrepresentanter. Blant de nye kandidatene er det tatt utgangspunkt i hvilken jobb de kommer fra. Hele deres yrkeskarriere er med andre ord ikke inkludert. Imidlertid er det særlig interessant å studere hvilke yrker de folkevalgte rekrutteres fra. Det kan det tenkes at en mer omfattende analyse ville nyansert bildet, men det er liten grunn til å tro at den ville forandre hovedinntrykket.⁶

Oppslutning og mandatberegning for stortingsvalget, basert på målinger fra juni 2017.

Parti	Oppslutning			Mandater		
	Oppgitt	2013	Endring	Prognose	S-2013	Endring
Ap	31,7	30,8	0,9	59	55	4
Høyre	23,1	26,8	-3,7	43	48	-5
Frp	13,4	16,3	-3,0	25	29	-4
SV	4,3	4,1	0,2	8	7	1
Sp	12,1	5,5	6,6	22	10	12
KrF	4,5	5,6	-1,0	8	10	-2
Venstre	3,3	5,2	-1,9	2	9	-7
MDG	3,2	2,8	0,4	1	1	0
Rødt	2,4	1,1	1,3	1	0	1
Andre	2,1	1,7	0,3	0	0	0

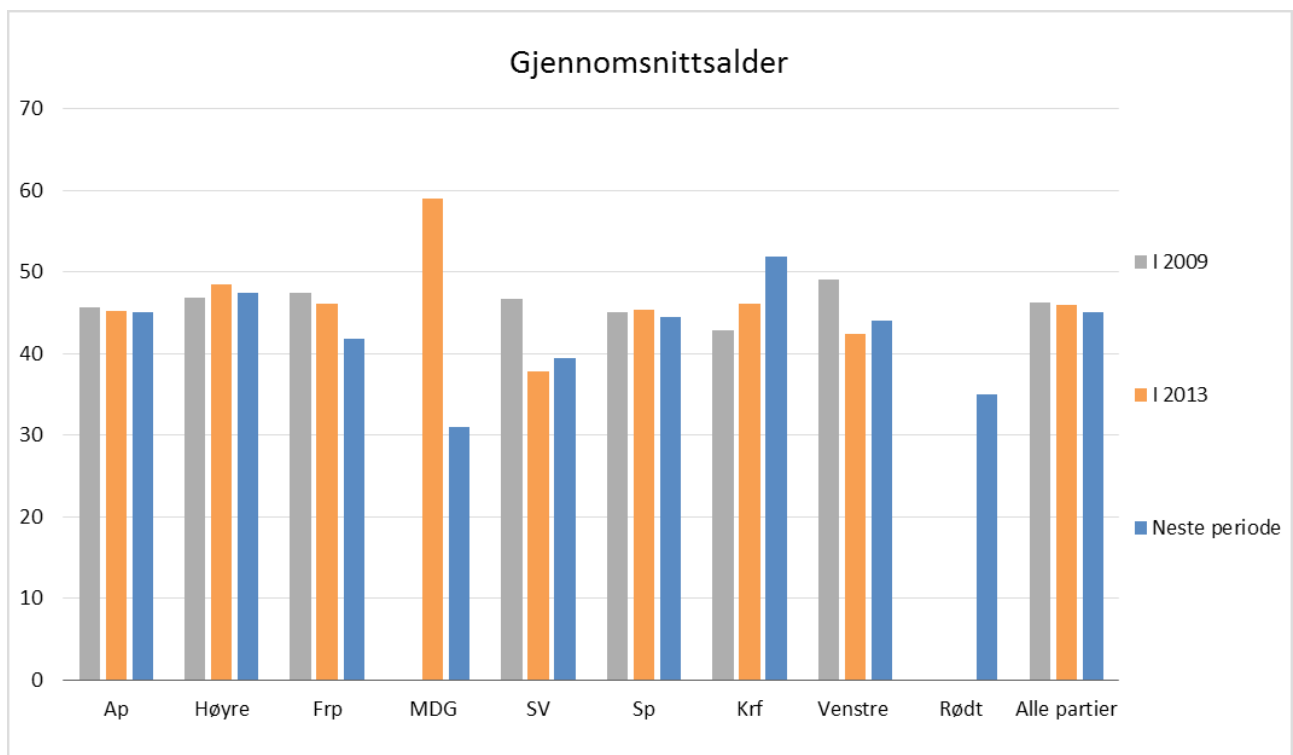
Kilde: PollofPolls.no

Ørsmå endringer for partiene SV, KrF og Venstre vil kunne få store utslag, avhengig av hvorvidt de kommer over eller under sperregrensen, og vil påvirke sammensetningen av Stortinget.

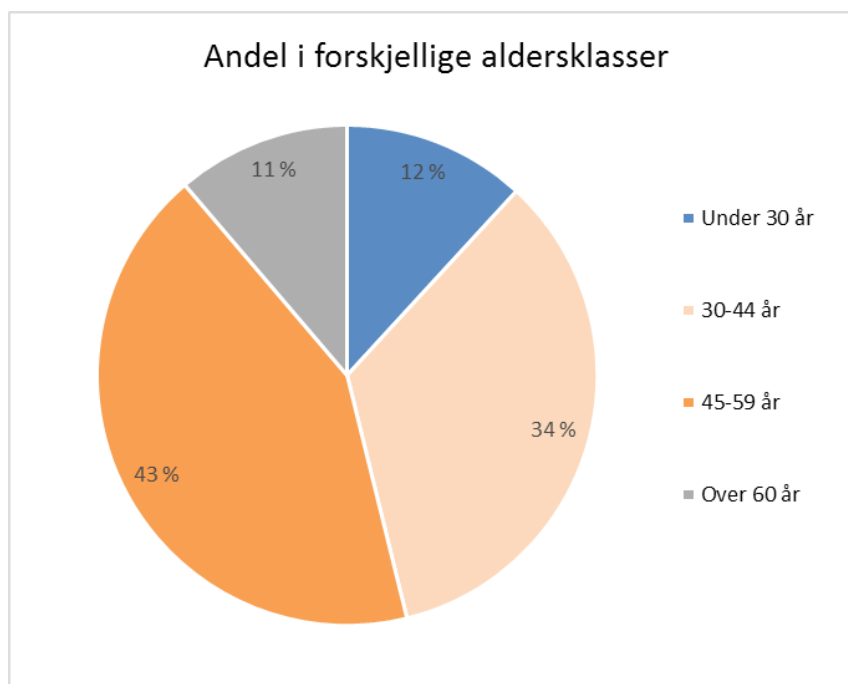
Aldersfordeling

Dersom Poll of Polls beregning for juni blir valgresultatet, vil Stortingets gjennomsnittsalder synke med ett år, fra 46 til 45 år. Samtidig er det interessant å se hvor stabilt gjennomsnittsalderen holder seg i tre stortingsperioder på rad. Det samme er tilfellet med medianalderen, som synker med ett år fra 47 år til 46 år fra det utgående (da de ble valgt) til det nye Stortinget. En interessant observasjon er at det blir flere representanter både blant de yngste og de eldste. Det er en svak tendens i retning av at flere unge under 30 år blir stortingsrepresentanter. På det nye Stortinget vil 20 av representantene være under 30 år, noe som er en økning på tre prosent fra det utgående storting. Nesten like mange er over 60 år (19 representanter), noe som utgjør en økning på fire prosent. 12 prosent av representantene er under 30 år, mens 11 prosent er over 60 år. Stortingets eldste blir Martin Kolberg fra Ap (68 år), mens Stortingets yngste blir Emilie Enger Mehl fra Sp (23 år).

Selv om hovedvekten av representantene fremdeles vil være mellom 45 og 59 år, står denne aldersgruppen for under halvparten av representantene i det nye Stortinget. Aldersgruppen 30-44 år vil fremdeles utgjøre omtrent 1/3 av representantene. Det betyr at hovedvekten av stortingsrepresentantene vil være mellom 30 og 59 år (77 prosent).

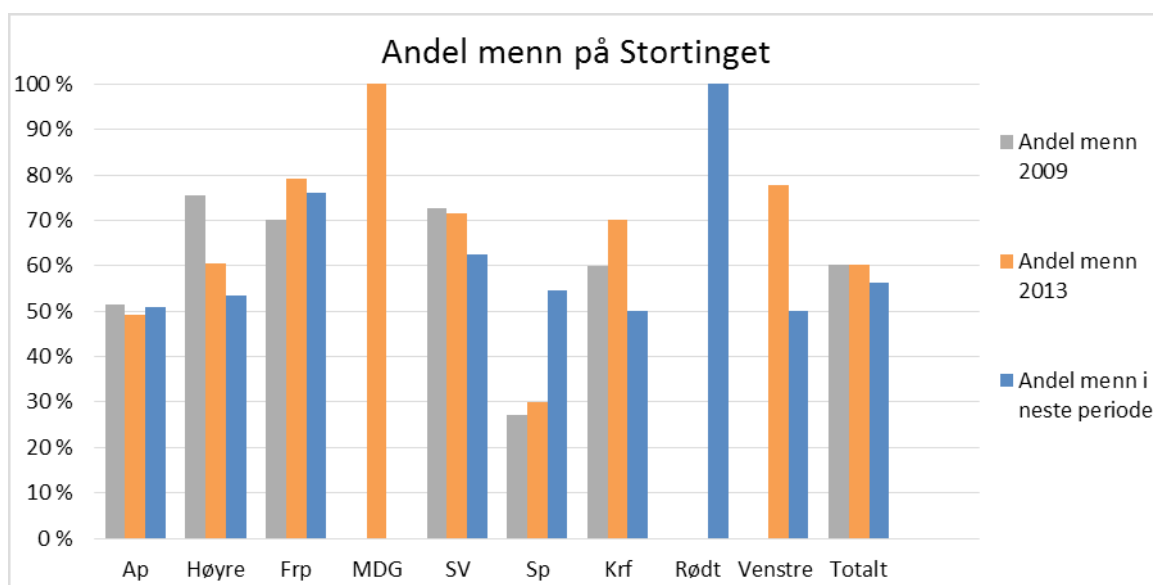

Ap utmerker seg ved å ha en forholdsvis jevn fordeling av sine representanter på de ulike aldersgruppene, og 14 prosent av Aps stortingsgruppe blir under 30 år. Det er vesentlig flere enn Høyre, der syv prosent av representantene er under 30 år. Både Ap (17 prosent) og Høyre (14 prosent) er over gjennomsnittet på Stortinget hva gjelder representanter over 60 år, mens Frp ikke får en eneste representant over 60 år. KrFs stortingsgruppe har den høyeste en gjennomsnittsalderen på 52 år, noe som er 12 år eldre enn SVs stortingsgruppe, som har en gjennomsnittsalder på 40 år.

Kjønnsfordeling

Norge har i lang tid blitt ansett som et foregangsland når det gjelder likestilling i politikken. Det nåværende storting har en fordeling på 60 prosent menn og 40 prosent kvinner. I det nye storting blir det en liten økning av kvinnelige representanter, slik at fordelingen blir 56 prosent menn og 44 prosent kvinner. Tendensen i retning av lik representasjon av kvinner og menn i politikken på nasjonalt nivå fortsetter. Et interessant trekk er at det selverklærte feministpartiet SV over en lengre periode har slitt med lav kvinneandel på Stortinget. I 2009 var nesten $\frac{3}{4}$ av representantene menn (73 prosent). I 2013 hadde SV fremdeles en stor overvekt av menn (62,5 prosent), noe de fremdeles vil ha i det nye storting (62,5 prosent), der tre av åtte representanter vil være kvinner.

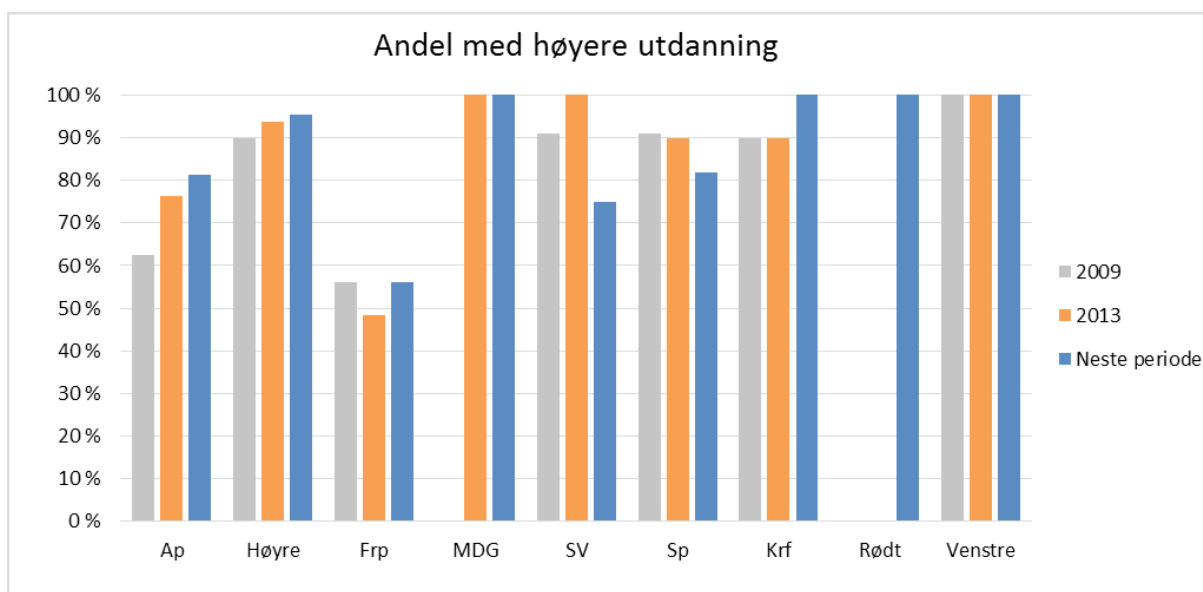

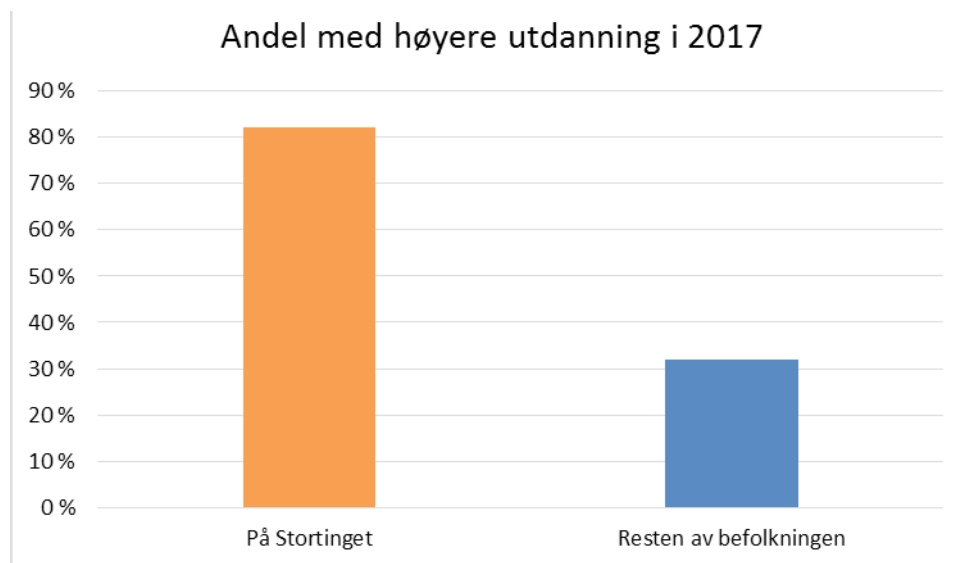
Noe av forklaringen skyldes partiets lave oppslutning, noe som gjør at de får mindre uttelling, selv om de har kvinnelige kandidater høyt på listene. Frp fortsetter å utmerke seg med en særlig lav andel kvinnelige representanter på Stortinget. Mindre enn ¼ av gruppen er kvinner. Denne tendensen fortsetter, og det vil fortsatt være en stor overvekt av menn (76 prosent). Høyre utmerker seg ved å forbedre sin kvinneandel betydelig. Mens partiet i 2009 hadde færre enn 1/3 kvinnelige representanter, nærmer Høyre seg like mange kvinner (43 prosent) som menn i det nye Stortinget. Tallene for Ap viser at partiet over flere perioder får til en tilnærmet jevn kjønnsbalanse. Denne tendensen fortsetter i det nye Stortinget.

Utdanning

En av de største forskjellene på folket og representantene, der representantene på Stortinget er lite representative for befolkningen for øvrig, er utdanningsnivået. Ifølge [SSB er andelen nordmenn over 16 år som har høyere utdanning, 32 prosent](#).⁷ Det innebærer at stortingsrepresentantene er vesentlig bedre utdannet enn befolkningen for øvrig. 82 prosent av representantene på det nye storting vil ha høyere utdanning, mens den samme andelen av representantene på Stortinget mellom 2009-2013 var på 72 prosent. Det illustrerer at Stortinget blir stadig bedre utdannet, og at kløften mellom representantene og velgere flest øker.

Det er en tydelig trend at stortingsgruppen til Ap blir stadig bedre utdannet. Økningen fra 2009-2017 er fra 62 prosent til 81 prosent. Nesten alle representantene til Høyre har høyere utdanning, av 43 representanter er det kun to som ikke har høyere utdanning (fem prosent). KrF har ingen i sin gruppe uten høyere utdanning, mens både Sp (82 prosent) og SV (75 prosent) har en veldig høyt utdannet stortingsgruppe. Som i tidligere storting er det Frp som er mest representativt med hensyn til utdanning.

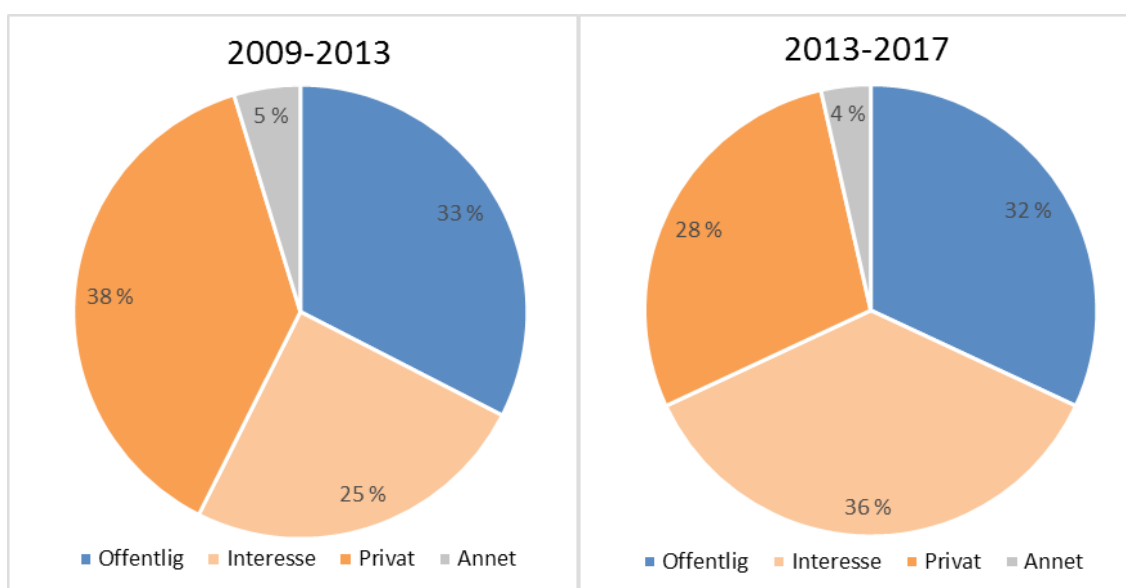

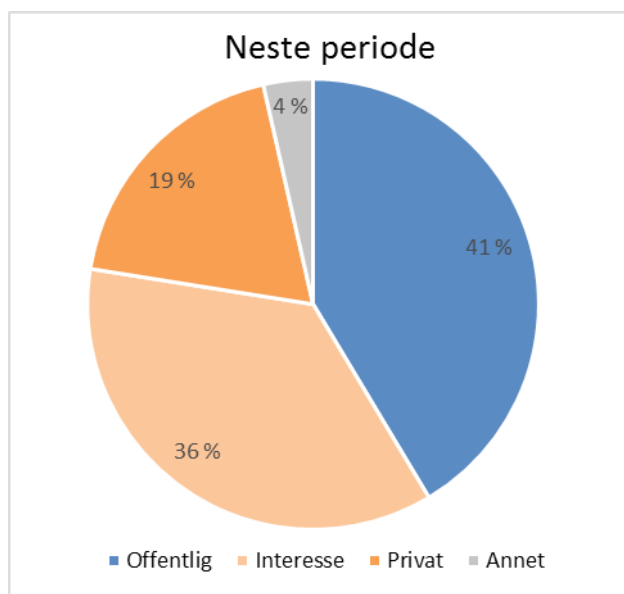

I utgående storting har omtrent halvparten av Frps stortingsgruppe høyere utdanning (54 prosent). Denne andelen holder seg stabil i det kommende storting.

Yrkesbakgrunn

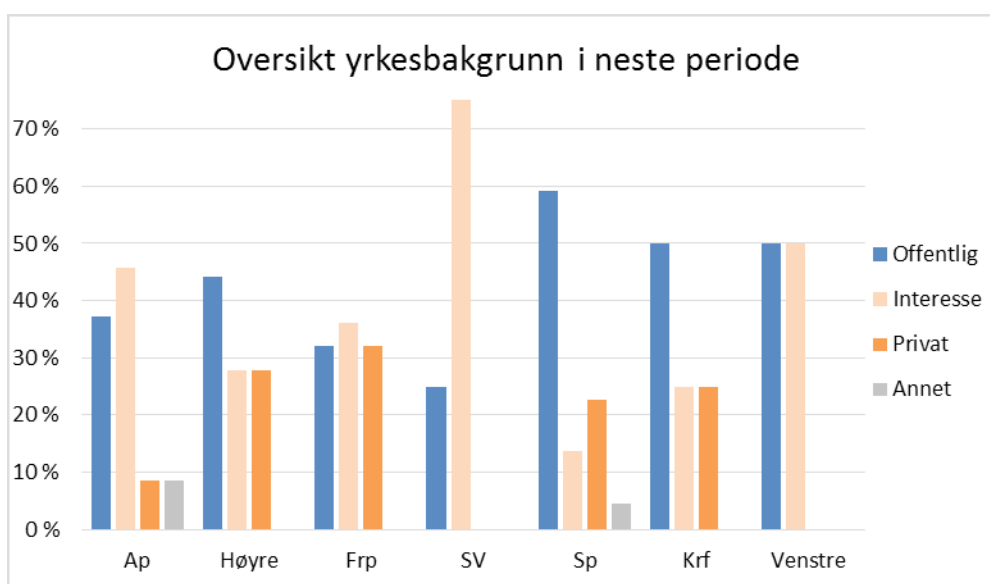
En tydelig trend over tid er at andelen som rekrutteres fra privat sektor til Stortinget, faller. Mens andelen som ble rekruttert fra privat sektor i 2009, var nesten 40 prosent, er det samme tallet under 20 prosent i 2017. Det er en signifikant reduksjon. En motsatt trend kan observeres gjennom at flere rekrutteres til Stortinget fra interesseorganisasjoner (inkludert partiene). Mens 24 prosent hadde bakgrunn fra interesseorganisasjoner forut for Stortinget i 2009, har tallet steget til 36 prosent i 2017 (én prosent mer enn i 2013). Andelen som kommer fra det offentlige, stiger fra 31 prosent i det utgående storting til 41 prosent i det nye storting. Den overordnede tendensen er således at stadig flere representanter rekrutteres fra interesseorganisasjoner og det offentlige, mens stadig færre rekrutteres fra det private.

Denne trenden er særlig tydelig i Ap, hvor andelen med bakgrunn fra det private i 2009 var på 34 prosent, mens den i 2013 var sunket til 18 prosent. I det nye Stortinget har færre enn 10 prosent av Aps medlemmer bakgrunn fra det private før de blir valgt inn på Stortinget. Andelen fra det private er noe høyere i Høyre, med en total andel på 28 prosent. Det er 10 prosent lavere enn i 2009 (37 prosent).

I likhet med de foregående storting er det Frp som har størst andel stortingsrepresentanter med bakgrunn fra det private, men også i Frp faller andelen betydelig. I 2009 ble hele 61 prosent av Frps stortingsgruppe rekruttert fra det private. I 2013 var fremdeles over halvparten av stortingsgruppen fra det private (54 prosent), mens i 2017 er det ca. 1/3 av representantene som blir rekruttert fra det private. Tallet for KrF (25 prosent) og Sp (23 prosent) er ca. 1/4, mens ingen i SVs stortingsgruppe har bakgrunn fra det private.

AVSLUTNING

Man bør selvsagt ikke overdrive hvilken betydning de ulike egenskapene har for hvilken politisk debatt og politikk det nye Stortinget vil føre. Partiprogrammene er mest sannsynlig en bedre indikasjon på hvilken politikk som vil føres, enn representantenes egenskaper og bakgrunn er. Men samtidig bør man heller ikke undervurdere hvordan alder, kjønn, utdanning og yrke påvirker vår virkelighetsoppfatning og forslag til løsninger, noe NHH-professor Øystein Thøgersen og Karl Ove Aalbu drøftet i [et tidligere Civita-notat](#).⁸ Stortingsrepresentantene er selvsagt ikke fritatt fra slik påvirkning. Av den grunn er de erfaringer våre folkevalgte tar med seg inn på Stortinget, en faktor som bør belyses kritisk. Det vil være overraskende om ikke representantens utdanningsnivå spiller en rolle for samfunnsdebatten og de politiske avgjørelsene. Kanskje vil det etter hvert bli et problem at man har for få uten høyere utdanning i politikken? Noen vil kanskje si at det er et problem allerede. En forsiktig oppsummering av det bildet som fremkommer i denne analysen, er at representantene blir yngre, bedre utdannet, i mindre grad kommer fra privat sektor og i større grad kommer fra offentlig sektor, partiene selv og andre interesseorganisasjoner.

For dem som er opptatt av verdiskaping og private bedrifters vilkår, er det bekymringsfullt at stadig færre representanter blir rekruttert fra næringslivet, hvor det å måtte forholde seg til bunnlinjen og økonomisk lønnsomhet er avgjørende for hvorvidt bedriften overlever eller ikke. Det er ikke nødvendigvis slik at man må ha en bakgrunn fra næringslivet for å fremme en politikk som legger til rette for verdiskaping. Men det at færre representanter har bakgrunn fra det private vil bety at færre personer har erfaring med de utfordringer man møter i det private næringsliv. På den annen side er det heller ikke veldig mange representanter på Stortinget som synes å ha mange berøringspunkter med de minst ressurssterke velgerne. Arbeidsledige, uføre og andre NAV-klienter er ikke godt representert på Stortinget.

Seniorsaken vil trolig mene at det er negativt at de demografiske endringene i landet i retning av en stadig eldre befolkning ikke gjenspeiles i form av økt representasjon på Stortinget. Det er færre representanter over 60 år enn under 30 år. Men er det et problem eller en fordel? Det er jo de unge som har fremtiden foran seg, og burde ikke det gjenspeiles i beslutningene? Motsetningene mellom gamle og unge velgere ble heftig debattert i etterkant av Brexit-avstemningen, der et stort flertall blant de unge ønsket å bli i EU, mens et stort flertall blant de eldre ønsket å forlate organisasjonen. Det er vanskelig å se lignende aldersmotsetninger i Norge, men spørsmål knyttet til velferdsstatens bærekraft reflekterer noen potensielle interessemotsetninger basert på alder.

Representantene på Stortinget vil nærmest per definisjon måtte defineres som en elite, ettersom de er en svært liten gruppe på 169 personer, som til sammen skal representere en befolkning på fem millioner. Hvorvidt gruppen vil bli ansett som representativ, vil i stor grad avhenge av hvem du spør. Hva du ser, avhenger som kjent av hvor du står.

Forfatter: Notatet er skrevet av Eirik Løkke, rådgiver i Civita.

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, for å fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjonsforfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på eirik@civita.no eller civita@civita.no.

SLUTTNOTER

- 1 Takk til kollega Haakon Riekeles for uvurderlig hjelp med Excel og utforming av illustrasjoner.
- 2 Eirik Løkke og Anders Fottland, Civita-notat Nr. 16 2013: Hvem skal styre landet?
- 3 SSB, Stortingsvalget, listekandidater 2017 publisert 29.juni 2017.
- 4 Les mer om metodologi, beregninger og feilkilder på Poll of Polls sin nettside. <http://www.pollofpolls.no>
- 5 En presisering. Jeg har skilt mellom politiske ansatte i partiene som får sin lønn fra partikontoret og eksempelvis ordførere. Sistnevnte er å regne som et verv hvor lønn er kompensasjon for vervet. Politiske rådgivere for ordførere og byråder, er ansatte, men de får lønn fra kommunen/offentlige. For min kategorisering betyr det at jeg klassifiserer ansatte på partikontoret som "interesseorganisasjon", mens verv som ordfører/byråd, samt deres ansatte politiske rådgiver kategoriseres som "offentlige".
- 6 Opplysningene om representantenes bakgrunn er basert på kandidatenes CV. Disse er hentet fra diverse offisielle nettsteder. I de tilfeller det ikke har vært mulig å få tak i informasjon, har kandidatene blitt kontaktet direkte.
- 7 Oversikt fra SSB oppdatert juni 2017. <https://www.ssb.no/utniv>
- 8 Øystein Thøgersen og Karl Ove Aalbu, Civita-notat 5/2008: *Hvor du står avhenger av hvor du sitter*